

ЛІТАРАТУРА і МАСТАЦТВА

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ і ПРАУЛЕННЯ СІЮЗА ПІСЬМЕНІКАУ БССР

№ 69 (1188)

Серада, 28 жніўня 1957 года

Цана 40 кап.

Рэжысёр самадзейнага тэатра

Драматичны калектыў станицы Березіно паставіў «Паўлінку» Яні Купалы, але спектакль самадзейнага тэатра не задавоўваў гледача. Якая-ж была прычына няўдачы? Сарод акцёраў-аматараў былі людзі, якія добра валодаюць беларускай літаратурнай мовай, умяцтвам пераўвасаблення адпаведна зместу вобраза, пачуццём гумару, музыкальна і рытмічна, умяцтвам спяваць і танцаваць. Аднак спектакль, які хоць-бы ў асноўных рысах увавоўваў змест камедыі і яе стыль, не атрымаўся. У ім не было ансамбля, не адчуваўся сатырычны востры ў асямяяні адмоўных герояў, невыразна сфармавалася гуманістычная, сацыяльная тема Якіма і Паўлінкі. Гэта здарылася перш-наперш таму, што ў калектыве адсутнічаў рэжысёр-пастаўшчык, выхавалец і педагог.

Праблема рэжысуры самадзейнага тэатра ў нас лічыцца невырашана, і, на жаль, гэта сур'езна пакуль што нікога не турбуе.

Праўда, сустракаюцца і творчыя кіраўнікі, якія адпавядаюць асноўным патрабаванням складанай прафесіі рэжысёра. Такім, напрыклад, з'яўляецца арыст Ф. Міхайлаў. У гарадскім клубе Барысава, дзе ён працуе, удала паставіў «Таня» Арбузава і «У добры час» Розава. Карыстаюцца пашанай удзельнікі гуртка акцёр-пенсіянераў Ф. Іваноў (Стаўбіца), настаўнік В. Берасневіч (Узда) і некаторыя іншыя рэжысёры. Ёсць кіраўнікі, якія скончылі завочныя курсы пры Усеаюзным ДOME народнай творчасці імя Брунсаў.

Але агульнае становішча мастацкага кіраўніцтва драматычнымі калектывамі дрэннае нават у сталічнай вобласці — на Міншчыне.

Вядома, якое вялікае значэнне рэжысуры ў справе стварэння прафесійнага і самадзейнага спектакля. Называць вобразнае ле ролю вынашчыў у сваіх замесках да пастаўкі камедыі «Блоп» Вадзімір Мажкоўскі. Падкрэсліваючы адказнасць акцёраў за поўнакроўнае жыццё драматычнага твора на сцэне, ён пісаў: «Зразумела, галоўнае залежыць ад таго, наколькі размахаецца рэжысёр. Для сапраўднага размаху патрэбны здольнасці, добры густ, належная творчая культура.

Знаёмства не толькі з акцёрскім мастацтвам, але і з прычынамі докарэктывага і музычнага афармлення, а таксама з іншымі элементамі, з якіх складаецца пастаўка. Але нават сарод добрых кіраўнікоў (асабліва ў высокай самадзейнасці) лічыцца рэдка сустракаюцца людзі, якія валодаюць усімі гэтымі якасцямі. Шмат тут і выдатковых людзей, якія не маюць элементарных ведаў і здольнасцяў, неабходных для рэжысуры. Тут, на жаль, яшчэ сустракаюцца няўдалы прафесіянальныя артысты, былыя тэатральныя адміністратары, або малакультурныя танцоры і култываты.

За апошнія гады прыкметны значны рост драматычнай самадзейнасці. Кожны год унікаюць дзесяткі новых гурткоў у розных раёнах нашай рэспублікі. Аўдыторыя гледачоў аматарскіх спектакляў велізарная, а іх роля ў выхаванні эстэтычных густаў моладзі, асабліва на вёсках, выключная. Між тым дзейная форма дапамогі масовым кіраўнікам гурткоў — семінары праводзіцца рэдка. Даволі часта яны склікаюцца без уліку кваліфікаваных лектараў і кансультаў.

Які шляхі карэннага паліпшэння рэжысуры гарадскога і калгаснага самадзейнага тэатраў?

Даўно нашою час стварыць асноўнае або завочнае рэжысёрскае аддзяленне пры Беларускай тэатральна-мастацкім інстытуце ў межах выхавання творчых кіраўнікоў самадзейнага тэатра. Органы Міністэрства культуры БССР, прафесійныя арганізацыі і рэспубліканскі Дом народнай творчасці павінны ўжыць рэальныя заданні для тэрміновага вырашэння гэтай задачы. Рэжысура з вышэйшай спецыяльнай адукацыяй магла-б узначыць буйныя калектывы і здолела-б забяспечыць творчае кіраўніцтва раённымі семінарамі.

У свой час рэспубліканскі Дом народнай творчасці сістэматычна накіроўваў у вясковыя гурткі і п'есы беларускіх аўтараў з рэжысёрскімі каментарыямі кваліфікаваных майстроў. Так, напрыклад, вельмі ўдалымі былі экспікацыі народнага артыста БССР Д. Арлова да аднактовых п'ес Ул. Няўда і Ал. Рылько. Варта перагледзіць і ў шырокім маштабе выкарыстаць гэты выпрабаваны жывым метал дапамогі рэжысёрам-аматарам.

Важна таксама паклапаціцца аб паліпшэнні якасці метадычных дапаможнікаў і п'есам, адрасаваных кіраўнікам драматычных калектываў, наладзіць сістэматычную кансультацыю іх паставак, засявае выхату шэфскай работы ў самадзейным тэатры буйных метраў сцэны. На Беларусі ў гэтай галіне, у прыватнасці, надзвычай плёна працуе тэатр імя Якуба Коласа. Для шэфскай дапамогі аматарам павінны быць закліканы творчыя калектывы ўсіх тэатраў рэспублікі.

Не чакаючы канчатковага вырашэння праблемы новых кадраў, можна ўжо ў гэтым годзе пачаць творчую перападрыхтоўку рэжысёраў-аматараў пры тэатральна-мастацкім інстытуце (скліканне картка-тэрміновых курсаў-канферэнцый, адкрыцц спецыяльнага аддзялення пры інстытуце, пісьмовыя кансультацыі выкладчыкаў і інш.).

Шматгранная творчая праца самадзейнага рэжысуры ўсё шчыльней карыстаецца ўвагай нашага мясцовага друку і тэатральнай крытыкі. А дарэмна. Не толькі рэспубліканскія, але таксама абласныя, гарадскія і раённыя газеты могуць адыграць выключную ролю ў паліпшэнні культуры кіраўніцтва драматычнымі калектывамі і ідэйна-мастацкага ўзроўню спектакляў.

Рэжысёр — цэнтральная фігура самадзейнага тэатра, яго галоўны творчы кіраўнік. І таму абавязваець і беспалюнасьць да яго дзейнасці недаравальны.

Мікола ХВЕДАРОВІЧ

ПОУНОЧНАЯ ПЕСНЯ

Палёка ўноч Тухарканска,
Між вёшак мільнулі агні
Фабрычнага горада Канска,
Гручка на рэйках цягнік.

Мінаюцца доўгія вёстры,
Тажыны бары гучары,
Масты з вуглём чарнагорскім,
Масты маладой Ангары.

Шуміць векавечная пуща,
І руская песня чуна,
Як бражная хмельная гушча,
П'яніць і бадзёрчыя яна.

Я песню тут чуў пра будзяду,
Што з гэтых краёў уцяка,
За вольнасць яе, за адвагу
У сэрцы навек захаваў.

Як людзі яго сустракалі
У суровую тую зіму,
Як хлеб за акно выкладалі,
Прытулак давалі яму.

Цяжкоя дарогай правядзена
Тажыны падслухай ён шум...
У кожнага ёсць свая песня —
І я сваю ў сэрцы нашу.

У працы яе гартвала
Працоўная наша сям'я,
Яна тую песню складала,
І есць у ёй кропля мая.

Даследчыкі першыя ў свеце,
Пад зямлем поўначнай зары
Суровы асіліўшы вешер,
Сюды прывялі трактары.

І нашых машынаў раскаты
Цяпер абудзілі той край,
Мы новыя ставілі хаты,
І новы збіралі ўраджай.

І там, дзе кружочка на карце
Геаграф яшчэ не ўпісаў,
Мы мужна стаялі на варце
Краіны і ўсіх яе спраў.

Суровыя поўначы зімы
І спешы марозных вятроў,
На нас глядзела Радзіма,
Як маці на родных сыноў.

Цяпер зямлякі-новасёлы
Не кінуць нам цяжкі папрок.
Стаяць у тайзе цяпер школы
І клучыць дзяцей на урок.

Па тундры, марознай спрадзеку,
Праклілі шырокі мы шлях,
І славіць жыццё чалавека
Савецкая наша зямля.

І чуюцца песні другія
Ля зыркх тажыных кастроў.
На поўнач, дзе ночы глухія,
Ішоў шлях краіна майстроў.

Глуць паслячы ад народа,
Вялікі і слаўны іх пуч.
Па тундры шырокай і роднай
Геалягі новыя ідуць.

Цябе не любіць немагчыма,
Ты ў радзіцы, горы — свая.
Вялікая маці-Радзіма,
Цудоўная песня мая.

Над ракой Арэсай

Вёска Забалаць на Палесці — былі край балот і багнаў.

Не пазнаць зараз гэтыя мясціны
На месцы непарадка
Дабра балота ўзвышаюцца
Дабротныя вёскі, прыгожыя
Грамдзіцы пабудовы сельгасарцель імя БВА. На адважаных і ахвотных тэарыянах
Акультываваных тарыянах
Культуры, паспяхова развіваючы
жывёлагадоўлю.

Толькі за пасляважныя гады
у калгасе пабудаваны электрастанцыя, цагляны,

лесаліны і каноплепрацоўныя заводы,
два радыёвузы, АТС. Выраслі тыпавыя
кароўнікі, цялятнікі, свінарнікі.
Усе працэсіны прайсці механізаваны.
Кожны дзень з гаража выязджаюць
22 грузавыя машыны. Даход арцеля
за мінулы год перавысіў 20 мільянаў рублёў.
На працягу года хлеба-рабам
выдана, апрача прадуцтва,
на 19 рублёў. У гаспадары
на 16 уласных трактараў.
На свае зберажэнні і з дапамогай арцеля
многія калгаснікі будуюць сабе
цягляныя дамы. Да 40-й
гадзіны Кастрычніка восем

сем'яў справіць новаселе. Часта ў перадавы калгас прыязджаюць дэлегацыі з краін народнай дэмакратыі, братніх рэспублік, суседніх рэспублік. Яны пераімаюць вопыт вялення шматгалінай сельгасдаркі, вывучаючы ўсе новае і перадавое.

Зараз супрацоўнікі кіностудыі «Беларусьфільм» ствараюць кароткаметражны навукова-папулярны фільм аб калгасе. У ім гледачы убачаць, як змянілася Палесце.

В. БЫЧОК, Любанскі раён.

Выстаўка работ тэатральнага мастакоў

25 жніўня ў Мінскім салоне-магазіне адкрылася выстаўка твораў тэатральна-прыкладнага мастацтва. У двух пакоях размешчаны эскізы дэкарацыў да спектакляў беларускіх тэатраў.

Эскіпаваны эскізы дэкарацыў да балетаў «Карсар» і «Тарас Бульба» П. Мясельнікава, спектакляў «Права на шчасце», «Кароль Лір», «Порт-Артур» А. Грыгарыяна. Са сваімі работамі на выстаўцы выступілі таксама А. Марыкс, І. Санін, Т. Рэзіна, В. Белавусяў, Б. Малкін, Ц. Кініс і інш. Усяго на выстаўцы прадстаўлена каля 200 эскіпаў.

Сустрэчы пісьменнікаў з чытачамі

Бюро прапанавала беларускай савецкай літаратуры пры Сіюзе пісьменнікаў БССР арганізаваць сустрэчы празаікаў і паэтаў з чытачамі. Адна з такіх сустрэч адбылася дзям'я ў Н-скай частцы Мінскага гарнізона. Аб тым, як рытухуюцца пісьменнікі рэспублікі да сараковай гадавіны Савецкай улады, расказаў салдатам і афіцэрам І. Шамкіна. Затэм А. Бачыла і М. Лужжані прачталі свае вершы.

На сустрэчы з рабочымі, калгаснікамі і інтэлігенцыяй Віцебскай і Мінскай абласцей выязджалі Р. Няхай, М. Пенкрат, А. Рылько. У вечах прымадала ўдзел чыталыца Л. Маркалева.

На карысць нашым людзям

Квітнее і прыгажее наш родны Мінск. За апошнія гады з'явіліся ў ім новыя цудоўныя архітэктурныя ансамблі, шырокія магістралі, вялікія плошчы, утульныя кватэры. Хораша жыць у такім горадзе!

Л. МАЦКЕВІЧ,
галоўны архітэктар
горада Мінска.

Паставава Цэнтральнага Камітэта КПСС і Савета Міністраў СССР аб развіцці жыллёвага будаўніцтва радуе мішчан і адкрывае багатыя перспектывы далейшага развіцця нашай гарадской гаспадаркі. Дзяржаўныя арганізацыі павінны пабудавань 3,9 мільёна квадратных метраў агульнай плошчы жылля ў шостую пяцігодку ў БССР. Гэта называецца вялікі ўклад у паліпшэнне жыллёвых умоў насельніцтва.

Патрабаванне, каб новае жыллёвае будаўніцтва ў гарадах ажыццяўлялася адным заказчыкам — выканкамом горадскага, дасць вялікі эканамічны эфект і паскорыць увод у эксплуатацыю новай плошчы пры тых-жа затратах сродкаў і матэрыялаў.

Раскіданасць жыллёвага будаўніцтва паміж асобнымі міністэрствамі і ведамствамі, а таксама асобных дамоў на тэрыторыі горада прывяло да неапраўданага павелічэння тэрмінаў будаўніцтва да трох—чатырох і нават пяці год і немагчымаці арганізацыі паточна-хуткаснага будаўніцтва. А прымяненне іх да цудоўных эканамічных эфект і значна зніжае тэрміны гатоваўнасці дамоў.

У Мінску будуюцца 245 дамоў 96-го забудовчыкам. Зараз жыллёвае будаўніцтва ў сталіцы будзе вядзецца вялікімі масівамі на свабодных пляцоўках. Новыя масівы чатырох—пяціпавярховых дамоў размешчаны ў Варашылаўскім раёне паміж праспектам імя Сталіна і вуліцаў Якуба Коласа.

У Фрунзенскім раёне і ў канцы вуліцы Я. Коласа, на Старавіненскім трактэ і Арлоўскай вуліцы размяшчаюцца другі буйны масіў жылля, дзе будзе узведзена таксама багата жыллой плошчы. У тым-жа раёне на вуліцы Карла Лібкнехта размешчана трэці жылы ма-

сці. У Сталінскім раёне па Магілёўскай шашы, у зоне аўтамабільнага і пазіцыянавага заваяў, размяшчаюцца чатыры масіў. Па Даўгабродскай вуліцы будзе працягнута будаўніцтва жылля дамоў.

Намечаны пляцоўкі для самадзейнага будаўніцтва жылля дамоў з працоўным удзедам рабочых і служачых. Пляцоўкі падрыхтоўваюцца з такім разлікам, каб план уводу ў эксплуатацыю новай жыллой плошчы, пабудаванай гаспадарчым метадам, патрафіў супраць гэтага года.

Вялікія тэрыторыі аддзелены пад індывідуальныя дамы. Пастаўлена задачы публічна задавоўваць усе заяўкі на зямельныя участкі пад індывідуальнае будаўніцтва. Апрача таго, намечаныя пляцоўкі для новага жылля ў сям'і і восьмай пяцігодках з такім разлікам, каб наглядачы на прырост насельніцтва, сарадная норма жыллой плошчы на аднаго чалавека складала больш дзесяці метраў. Гэтым самым можна будзе вырашыць вельмі складаную задачу — забяспечыць кожную сям'ю асобнай утульнай кватэрай.

Для выканання грандыёзнай праграмы жыллёвага будаўніцтва вялікі калектыў архітэктараў, інжынераў і тэхнікаў пачаў падрыхтоўку праектна-планіровачнай дакументацыі. У сувязі з ажыццяўленнем жыллёвага будаўніцтва буйнымі масівамі зараз па-новаму ставіцца пытанне аб арганізацыі ўнутрыкватэральнай прасторы, а поўным улікам культурна-бытавых патраб жыхароў.

Размеры кварталаў устанавіваюцца ў 9—12 га, што дазваляе збудавань спартыўныя і дзіцячыя пляцоўкі, унутрыкватэральныя паркі і скверы, дзе-магі культурна адпачываць дарослыя і дзеці.

Амаль усе новае жыллёвае будаўніцтва будзе ажыццяўляцца толькі па тыпавых праектах. У асноўным усе новыя жыллыя дамы плануюцца з маламетражнымі кватэрамі — з аднаго, двух або трох пакояў, але з абавязковым паспечным засляненнем. Новая кватэра будзе мець кухню, прыбіральні, ванную і кладовыя. Кухні таксама павінны мець утульныя і прыгожыя абсталяванні, якое складаецца з кухоннага століка, шафы, палічак і інш. Апрача таго, усе дамы забяспечваюцца вадаправодам, каналізацыяй, цэнтральным ацяпленнем і газам. Усе ўстаноў, якія абслугоўваюць бытавыя патрэбы жыхароў, апрача дробных прадуктовых магазінаў, выносяцца ў самастойныя будынкі. Буйныя праматарныя і прадуктовыя магазіны, майстэрні па рамонт і пашыву абытку і адзення, дзіцячыя сады і яслі размешчаны на асобных участках. Гэта створыць вялікі зручнасці для жыхароў.

Адначасова з жыллёвым будзе шырока разгорнута будаўніцтва школ, малініц, падзілкі, дзіцячых устаноў, майстэрняў, кіноатэатраў і інш.

У жылых дамах асабліва ўвага аддаецца якасці аддзелачных работ. Большасць арганізацый ужо ўсёвядома, што дрэнную якасць новага будаўніцтва не гэта больш дапускаць. Трэба рашуча змагацца супраць выкарыстання сырой драўніны пры вырабе падлогі, вокан і дзвярэй, а таксама пездальнаўжываючай якасці аддзелачных матэрыялаў.

Даўно настала пара пачынаць будаўніцтва з уладовага цыкла, г. зн. з праектаў падземных камунікацый, правядзення добраўпарадкавання, а з пляцоўкі сістэматычна і своечасова ўбіраць будаўнічае смецце. Трэба прымусяць арганізацыі паважыць саміх сабе. Калі яны даюць слова выканачі недаробкі, каб гэта было сапраўды зроблена ва ўстаноўлена тэрміны. Нельга мірыцца больш з тым, што многія новыя жыллыя дамы пабудаваны ўтульнасці з-за таго, што яны засяляюцца ў зімовы час. Некаторыя кіраўнікі будаўнічых арганізацый пры засяленні дамоў давалі абяцанні, што недаробкі будуць ліквідаваны. Пасля-ж засялення знаходзяць тысячы прычын, каб іх не выканачы.

Час таксама пакончыць з недакладнасцямі ў каштарысах, якія дапускаюцца нашымі праектнымі арганізацыямі. Практыка паказала, што па многіх аб'ектах, дзе не закончана добраўпарадкаванне участкаў, вінаваты праектныя арганізацыі, якія робілі памылкі ў каштарысах. А гэта выклікала недахоп сродкаў на поўнае заканчанне работ.

Архітэктары, інжынеры, тэхнікі і будаўнікі прыкладуць усе намаганні для таго, каб будаваць лепш, чым да гэтага часу.

Па дарогах Гомельшчыны

Трэці год Гомельскі Дом народнай творчасці пасылае на вёску абласную мастацкую агітбрыгаду для абслугоўвання калгаснікаў у дні ўборкі ўраджаю. І хоць кожнае лета ўнікае нямаля цяжкасці, асабліва пры падборы ўдзельнікаў агітбрыгады, створаны з іх невялікі калектыў, нягледзячы ні на якія перашкоды, ахвотна адпраўляецца ў падарожжа па Гомельшчыне.

... Так было і на гэты раз. У адзін са спякотных жніўняўскіх дзён крытая аўтамашына клуба аблпромсветы, у якой размяшчаліся вядомыя спявак, чыталыкаў, выехаўшы на гарадскую паласу Гомеля, узяла курс на Уваравічы. А ўвечары ў той-жа дзень у Будцускім сельскім клубе ўжо адбыўся першы канцэрт гомельскіх артыстаў.

Мы зусім не памылліся, называючы слова «артыст» удзельнікаў агітбрыгады. Двое з іх — В. Турчанкоў і Е. Генін — сапраўды маладыя акцёры Гомельскага абласнога драмтэатра. Залюдаў да паездкі па калгасных вобласцях яны падрыхтавалі для чытанця з эстрады вершы аб партыі і міры, сатырычныя куплеты-пароды.

Іншыя выканаўцы канцэртнай праграмы — у большасці аматары самадзейнага мастацтва, і іх выступленне на сцэне не з'яўляецца асноўным заняткам. Але паспрабуйце сказаць, што гэтыя людзі — не артысты, калі яны з такім майстэрствам і сцэнічным тактам спяваюць і танцуюць перад сельскімі гледачамі.

Радасна бачыць у складзе агітбрыгады таленавітых танцоўраў Алу Андрушчанка і Мікалая Гарленку, якія нароўні з іншымі ўдзельнікамі танцавальнага калектыва Палца культуры імя Леніна заваявалі высокую званне лаўрэатаў Усеаюзнага фестывалю моладзі і паспяхова выступалі на міжнародным свяце юнацтва. Гэтая танцавальная пара пазнаёміла працаўнікоў вёскі з савецкім танцам «Стыліягі» (пастаўка А. Рыбальчанкі) і харэаграфічнай карнішкай «На спатканні» (пастаўка Л. Іваноў).

Студэнт-вакаліст Гомельскага музычнага вучылішча М. Цубатаў добра выканае творы савецкіх кампазітараў, а работніца аблвыканкома Раіса Новікава — рускія і беларускія народныя песні. Ён акампаніруе на баяне В. Пчалаваду, які і сам выступае як музыкант-выканаўца з напісанай ім-жа фантазіяй на тую песню грамадзянскай вайны і рэвалюцыйнага падполля.

Дзесяць дзён будзе выступаць мастацкая агітбрыгада на вёсцы і за гэты час дасць 15 канцэртаў у палых станах, МТС, у сельскіх клубах і раённых дамах культуры. Яе маршрут праходзіць праз Уваравічы, Буда-Кашалёўскі, Чачэрскі і Веткаўскі раёны.

Г. СІЯК.

Гастролі магіляўчан закончаны

26 жніўня спектаклем «Даўным-даўно» Магілёўскі абласны драматычны тэатр закончыў свае гастролі ў сталіцы Беларусі. За месяц тэатр паказаў 45 спектакляў, з якіх 18 былі даны на пляцоўках клубаў і раённых дамоў культуры.

За творчыя поспехі Міністэрства культуры БССР унагарадзіла калектыў тэатра Гаінавары грамаці Міністэрства культуры і Беларускага рэспубліканскага камітэта прафсаюза работнікаў культуры.

Будынак Акадэміі навук Беларускай ССР у Мінску. (Фотахроніка БЕЛТА).

ЗДАБЫТКІ і ТРАДЫЦЫІ НАШАЙ ЛІТАРАТУРЫ

У творах савецкай літаратуры цэнтральнае месца займае тема сучаснасці. Авадоданне сучаснай тэматыкі пры ўмове глыбокага пранікнення ў сутнасць з'яў і падзей азначае пэснуну сувязь савецкіх пісьменнікаў з жыццём свайго народа. Дзякуючы гэтаму наша літаратура мае магутнальны творчы, які асыяляюць асноўныя этапы гісторыі Радзімы.

Адзін з такіх найважнейшых этапаў нашай гісторыі — перабудова вясковага жыцця на новы, сацыялістычны лад — знаёмай ярка адлюстраванне ў творах савецкай літаратуры. На гэтую тэму ў трыццаці гадах паяўляецца шэраг твораў як рускай літаратуры («Узнятая паліна» Шолохава, «Бруксі» Панферова і інш.), так і літаратуры братніх рэспублік. У беларускай літаратуры аб калектывізацыі пішуць Я. Колас, С. Баранавіч, К. Чорны, П. Галавач, М. Зарэцкі і інш. Адным з лепшых твораў аб сацыялістычнай перабудове вёскі лічыцца апавесць Платона Галавача «Спалох на загонах».

Аповесць «Спалох на загонах» — не першы твор П. Галавача аб жыцці вёскі. З твораў на гэтую тэму пісьменнікі і ўступілі ў літаратуру: яго першыя апавяданні «Загубленае жыццё» і «Рубанаўскі вузел» унікаюць актуальныя пытанні жыцця сялянства.

Тамай апавядання «Загубленае жыццё» эксплуатацыі чалавека, крытыка маралі былых «уладароў жыцця» — памешчыкаў.

У цэнтры твора — лёс беднай сялянскай дзячыны Ніны Шапілёвай, парабчанкі буйных памешчыкаў Галіноўскіх. Працэсуальна супраць эксплуатацыі чалавека, асуджаючы мараль Галіноўскіх, яны падобных, пісьменнікі словамі гераіні гаворыць аб неабходнасці перабудовы жыцця ў вёсцы.

«Больш свету трэба ў гэтыя цёмныя вёскі, перабраць іх трэба па-новаму, унесці святло, новае, лепшае жыццё, новае, нашы камуністычныя погляды на жыццё трэба ўнесці ў маленькія шэрыя хаты».

У мастацкіх адносінах гэтыя апавяданне яшчэ не зусім сталае. Аўтар часта карыстаецца публіцыстычным фразам, не забудзіў і імкненца да індывідуалізацыі сваіх герояў.

Часта ўжываюцца ўнутраныя маналогі, якія месцамі вельмі

Сельскі бібліятэкар

Гэта было некалькі год таму назал. Уладзімір Лебедзеў увайшоў у маленькі пакой, дзе размяшчалася Баронькаўская сельская бібліятэка. На поўных паліцах у беспарадку ляжала невялікая колькасць кніг і брашуры. Не быў я след наладжаны і ўлік. Прыводзіць у парад бібліятэку, Лебедзеў дамаў:

— Чо гэта пачынае сваю работу? Як павялічыць рады яе чытачоў?— І тут-жа прыняў рашэнне: часней трымаць сувязь з інтэлігенцыяй, вывучаць помёт калгаснікаў, механізатараў.

Адночы ў бібліятэку зайшоў настаўнік Анатоль Жураўскі. Выбраўшы патрэбную кнігу, ён праніпаў:

— Нядрэнна было-б, Уладзімір, правесці канферэнцыю чытачоў па кнізе аднаго з беларускіх пісьменнікаў.

Лебедзеў адразу-ж ухваліўся за гэтую прапанову. Тут-жа было вырашана абмеркаваць раманы Івана Шамякіна «У добры час».

Невялікі доклад аб творчым шляху пісьменніка зрабіў настаўнік Жураўскі. Знайшліся ахвотнікі выступіць і ў яго чытачоў. Вечар прайшоў цікава і змястоўна.

А надалей канферэнцыі чытачоў і літаратурныя вечары занялі значнае месца ў рабоце Баронькаўскай бібліятэкі.

Калі Лебедзеў прыняў бібліятэку, чытачоў налічвалася не больш 150 чалавек. Для такога сельсавета, як Баронькаўскі, гэта невялікая лічба. Аднак асабліва населеныя пункты бібліятэка не абслугоўвала. І вось, каб не пакідаць па-за увагай гэтых чытачоў, было вырашана ўкамплектаваць дзве бібліятэчкі-перасоўкі: адну ў вёсцы Каменка, другую — ў вёсцы Барыкі. Гэтымі бібліятэчкамі даручылі зааглядваць самым актыўным чытачам Віктару Мартыненку і Андрэю Крывашэву.

Прайшоў некаторы час, і перасоўкі заваявалі папулярнасць у чытачоў.

Некаторы бібліятэкары зайшоў брыгадзір першай палыводчай брыгады калгаса «Першае мая». Забіраўшы ў яго чытацкі фармуляр, бібліятэкар з дарогам скасаў:

— Мала кніг прачыталі, Андрэй Ягоравіч.

— Часу няма, ды, па праўдзе сказаць, добра не ведаю, якую кнігу выбраць, каб і цікава і карысная была,— адказаў брыгадзір.

Лебедзеў параіў брыгадзіру пачытаць «Ціхі Дон» М. Шалахава. Кніга спадабалася яму. Неўзабаве ён прачытаў «Узнятую заліну», затым перапытаў апаўданаў М. Шалахава. Наступна Андрэй Ягоравіч прыхваціўся да чытання. Цяпер у яго фармуляр записаны творы А. Талстога, І. Шамякіна, Ус. Краўчанкі і іншых пісьменнікаў. Актыўнымі чытачамі сталі трактарыст Уладзімір Храмыкоў, калгаснік Віктар Раўнягін і некаторыя іншыя. А ў іх рахунку ў гэтым годзе дзiesiąткі прачытаных кніг.

Многа увагі надаецца падбору матэрыялаў для агітатараў, дакладчыкаў. У памяшканні сельсавета арганізавана

кніжная выстаўка, прысвечаная народнаму пэсенію Беларусі Янку Купале. Бібліятэкар склаў картатэку «Рашонні партыі і ўрада на сельскай гаспадарцы», рымскую стэнд «Беларусь за 40 год».

Прымяняючы ў невялікай пакой Баронькаўскай сельскай бібліятэкі. Кнігі акуратна расставлены на паліцах. Улік чытачоў, планы работы, каталог—усё гэта знаходзіцца ва ўзгорным парадку. І парадак гэты не дзеля формы. Проста чалавек любіць сваю справу, і ён стараецца рабіць усё як мага лепш.

Кніжны фонд бібліятэкі пастаянна папаўняецца. Расце і лік чытачоў.

Але не толькі бібліятэчныя справы турбуюць Уладзіміра Лебедзева. Яго, як комуныя, амацавалі агітатарам за жываблагодную ферму. Ён праводзіць гутаркі з дарогамі, дапамагае выпускаць «абявыя лісты».

Ціпляя прафесія сельскага бібліятэкара. Але калі чалавек ад шчырага сэрца любіць яе, ён прыносіць многа карысці людзям.

Я. СТАЯНОўСКІ.
Касцюковічскі раён.

„Не даглядзелі...“

Хто зойдзе ў Мядзвіцкую хату чытальні, нічым не парадуюцца. На сценах многа розных плакатаў: аб зборы ягад, аб страхаванні, аб дзяржаўных пазыках і многа іншых. Большасць іх даўно ўстарэла і да непазнавальнасці выціла, падоўкала.

А што сёння робіцца ў калгасе? Пра гэта не раскажа ні аэіон плакат, ні адна вітрына.

Аб гэтым загадчым хату-чытальні Мікалай Сцяцю толькі скасаў:

— Не даглядзелі...

Помыслом, як рыхтаваліся ў Мядзвічых да раённага агляду мастацкай самадзейнасці, які праходзіў у сакавіку. Літаральна за некалькі дзён «скаляцілі» самадзейныя калектывы, насхеп сталі рыхтаваць канцэртную праграму. І што-ж, дрэнна выступілі гуртоўні Мядзвіцкай хату-чытальні. Тым М. Сцяцю гаварыў:

— Гэта будзе для нас урокам...

Мінула некалькі месяцаў, і на ўсе свае абшчаны забывае загадчым хату-чытальні. Ніводнага разу пасля таго не збіраліся на рэпетыцыі ні танцавальны, ні драматычны, ні харавы гурткі. А сярод маладых калгаснікаў дзець нямае здольных танцораў, спявакоў, музыкантаў. Патрэбна толькі іх належным чынам арганізаваць.

Гэта не адзінак прыклад, які сведчыць пра тое, як дрэнна працуюць установы культуры ў Старобінскім раёне.

Вось Скаўшчынская хата-чытальні. Што можна сказаць дадатнага аб ёй рабоче? Мабіль, толькі тое, што загадчык Анатоль Бердніковіч абмяняў у выдзелу невялікі кніг сваім чытачам. Пасля ён адразу замыкае хату-чытальні, і ўся работа на гэтым заканчваецца. Ні літаратурных вечароў, ні лекцый, ні дакладаў тут не бывае. Гурткі мастацкай самадзейнасці таксама не працуюць, і часта можна памуць ад маладых хлеббароў:

— Сумна ў нас, навесела.

Яшчэ горшае становішча за пастаноўкай культуры-масавай работы ў Махна-

рэйскай хале-чытальні, загадчыцай якой з'яўляецца Ніна Бычыня. Яна па цэламу тыдню не адкрывае чытальні, не выдзе нават рэгулярнага абмену кніг.

Некаторыя загадчыкі хату-чытальні ў клубаў разважаюць: «Якая, маўляў, праца работа, калі людзі ў полі?» А чаму-б не праціці на поле, у брыгаду калгаса і там прачытаць кароткую лекцыю або правесці гутарку, раскасаць, хто сёння з'яўляецца пераможцам у спарціўцы? Вось гэтыя ініцыятывы якая і адсутнічае ў многіх работніках сельскіх культурна-асветнаў Старобінскага раёна.

І што горш за ўсё — з падобным становішчам спраў змярліся ў аддзеле культуры. Загадчык аддзела тав. Шчарбовіч зусім разгубіўся:

— Што можна правесці ў якой-небудзь там хале-чытальні, калі нават у гарадскім пасёлку нешта нічога зрабіць...

Сапраўды, у поўным заняпадзе культуры-асветнай работа ў раённым Доме культуры. Няма тут свежай нагляднай агітатывы. Канферэнцыі чытачоў і літаратурныя вечары—рэдкае з'ява. Не выпускаюцца ні насэннае, ні светалае газеты.

Некаторы спрабавалі былі работнікі Дома культуры правесці вечар адпачынку модалі. І што-ж атрымалася? Не было на «вечары адпачынку» не толькі якіх-небудзь гульняў, атракцыйнаў, а нават патрэбнае баяніста, які павінен быў іграць. Модалы развішлася незадаволеная.

Зрадку наладжваюцца ў Доме культуры канцэрты мастацкай самадзейнасці. Часцей за ўсё яны прысвечаныя знамянальным датам і вызначаюцца аднастайнасцю свайго рэпертуару. Мастацкі кіраўнік тав. Васільеў прытрымліваецца такога правіла: «Абы песня была слета...»

Старобінскаму аддзелу культуры неабходна лепш кіраваць культурна-асветнава, каб яны сталі любімымі цэнтрамі адпачынку працаўнікоў калгаснай вёскі.

С. КЛЮЧАНОВІЧ.

Драма Кір'ыла Кісельнікава

Драма «Бездань» Остроўскага рэдка ставіцца тэатрамі, сцэнічная біяграфія яе вельмі ўжо небагатая.

«Бездань» у Магілёўскім тэатры

І прычына гэтага, відаць, адна — «Бездань» даўжа пастаяніць на сцэне. Магчыма, многіх палохала тое, што пад загаловам у Остроўскага значыцца: «Сідань з маскоўскага жыцця», паміж кожнай з якіх праходзіць даволі значны перыяд часу, і кожная з іх з'яўляецца, можна сказаць, закончаным творам.

Так і ляжала яна, гэтая неспізнаная, на думку многіх тэатральных дзеячоў, п'еса. «Бездань» не знайшла свайго сапраўднага, глыбокага прачытання, а значыць і не мела вялікага поспеху ні пры жыцці Остроўскага, ні пасля яго смерці, ні нават за шматлікія гады развіцця савецкага тэатра.

Спатрэбілася шмат часу, каб дань п'есе новае спізнанне жыццё. Гэта зрабіў якая перыферыйны тэатр, а затым Ленінградскі тэатр драмы ім Пушкіна.

Аднак многа іпшч прадстаіць адкрыцц новых граней п'есы. І таму добра, што з'яўся за ўвасабленне драмы «Бездань» Магілёўскі абласны тэатр.

Рэжысёр А. Раеўскі і ўвесь калектыв магіляўчан не праніпаюць глядачам правесці вечар у адной з залаў музея, дзе сабраны, хоць можа і хвалюючы, багатае зместам рэліквіі, але ўсё-ж не жыццёвай свеці мінутага; не ікхнічна саім спектаклем толькі праілюстраваць пэўны раздзел гісторыі. Рэжысёр ставіў п'есу не для таго, каб толькі раскасаць нашаму глядачу аб справах людзей даўно мінулых часоў. Не ў гэтым асноўная мета спектакля. Твор вырашаўся як драма, і ў цэнтры яго — драма Кісельнікава. Назваць, яна ў спектаклі прагучала вельмі прыглушана.

Дзве супроцьлеглыя сілы ў п'есе, два лагера выведзены на сцэну Остроўскі. Зірочыч свей Бораўцава (арт. С. Каленскі) і яго кампаніі калектыва, губіць людскія душы; свей Кісельнікава (арт. А. Лагашоў), Пагуляева (арт. А. Рудкоў) увабляе сабой глыбока чалавечым пачатак. Сутыкаюцца два светлагоялы, разгорніцца барацьба, часта дзель-дзель ужо-ня, нябачна блызкойм вогнам. Аднак барацьба гэтая ідзе пастаянна, яна ні на хваліну не прыпынаецца.

Возьмем, напрыклад, хоць-бы першую сцэну п'есы. Рамова, здавалася-б, ідзе тут зусім аб пабочных рэчах, якія наогул не маюць ніякага дачынення да далейшых падзей. Проста розныя персанажы абмяркоўваюць п'есу, абмяркоўваюць ігру актыва Мачалава. Але гэтая «проста» аказваецца вельмі важным для п'есы і спектакля, Ужо тут даецца не толькі экспанзія, а ўнікае канфілікт, сутыкаюцца розныя светлагоялы, выступаюць на арэну дзве супроцьлеглыя сілы. У Магілёўскім тэатры, відаць, не зразумелі, як важна, як неабходна правільна прачытаць гэтую сцэну, і большая частка тэкста наогул скарачана.

Немэта сказаць, што глядачы не бачаць супроцьлеглых лагераў. Есць яны ў спектаклі. Магіляўчанам у асноўным правільна ўдалося паказаць іх на сцэне, але яны знаходзіцца толькі дзесьці побач, ім яна не хапае ўзаемадзеяння. Так, у спектаклі барацьба, жорсткае сутыкненні паміж бораўцавамі, з аднаго боку, і Кісельнікавым — з другога часам адыходзіць на задні план або наогул губляецца свае кіці.

Прыглушана ў многім ад гэтага і драма Кісельнікава. Ва ўсім выпадку гучыць яна не на тых нотках, якія асабліва хваляе, уарушае нас лее героя. Каб глыбока, пераканана паказаць драму гэтага чалавека, крушэнне яго мары, ядаў, драматыч узаў даволі вялікі адразак часу. Паміж першай і другой дзеямі праходзіць сем год, паміж другой і трэцяй і чацвёртай — па няць год. Навошта спатрэбілася драматургу столькі часоў вясці героя па жыццёвым шляху? А таму, што жыццё ў п'есе пачаць давольна, без бурных уарушэнняў, вельмі «недраматычна». І варта паказаць толькі праз некалькі год якую-небудзь вярціну, каб раскрыўся ў сканцэнтраваным выглядзе ўвесь панарамі перыяд, увесь прайздены героімі шлях. Малы адразак часу проста не дае матэрыялу для драмы Кісельнікава. Спакваля, вельмі павольна руднацца яго юнацкія мары, толькі з гадамі бярэ над ім верх няўможнае жыццё. Ён вымушаны ўсё больш і больш адмаляцца ад сваіх чалавечых прамоў, усё больш апускацца ў бездань, Бездань не адразу бярэ ў свае абдымкі Кісельнікава, яна яго засматвае паступова, з гадамі.

Вось гэтая думка п'есы часам губляецца за другароднымі рэчамі. Есць асобныя здымкі, улада сыграныя кавалкі ролі Кісельнікава актывам А. Лагашоў. Добра, напрыклад, перадае ён у некаторых сценах драматызм становішча Кісельнікава. Найбольш правільна і ўдала іграе ён чацвёрты акт — самы складаны для гэтай ролі. Думасцка, наогул вобраз Кісельнікава — сама значная работа Лагашова ў гастрольным рэпертуары. І ўсё-ж даводзіцца канстатаваць, што гэты вобраз не знайшоў свайго глыбокага вытлумачэння. І магчыма, у першую чаргу імяна таму, што тэатр прачытаў вобраз Кісельнікава ў далёка не лепшым варыянце, што не асноўным рысам і ўчынка героя паказаны актывам буйным плянам.

Вось Кісельнікау робіць фальшывы дакумент, уступае па сутнасці на вельмі-вельмі шлях. І гэта ў спектаклі выходзіць на першы плян, у гэтых сценах актывы і рэжысёр, вядуць, бачаць самую вялікую драму Кісельнікава. А Лагашоў раптам пачынае мітусіцца па сцэне, бурна «спражываць» свей гаспадыню ўчынка. Спідна-ж раптам нагрукваецца ў апрок, напавінецца нейкай азіраваў атмасферай, што павіна, мабыць, сімвалізаваць падзенне Кісельнікава ў бездань, поўную перамогу актывам ахч сіла.

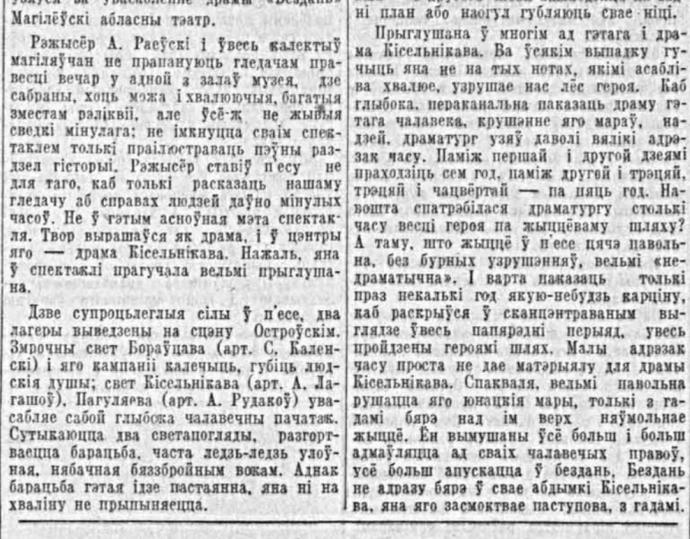
У гэтай і ў іншых сценах мастацкае афармленне спектакля В. Акулава — самае слабае з'яно. Урачыста велічыня дэкарацыя першага акта і гэтак-жа ўрачыста велічыня распісаны павільеі у другім акце. Бышчам нічога і не змянілася ў жыцці Кісельнікава за сем год, бышчам наогул глядачам памылілася адраман і трапілі не ў дом Кісельнікава, а да кучы Бораўцава. А адкуль стоіць яракага святла ў сцэне чацвёртага акта? Гэта зноў сімвал, які павінен значаць, што толькі людзі «дна» бачаць сапраўднае святло? Дык сімвал, трэба сказаць, вельмі няўдалы.

Усё гэта, зразумела, не дапамагае вобразнаму раскрыццю драмы Кісельнікава. А яго драма не замыкаецца вузла ітымнымі рамкамі. Гэта дарога не толькі аднаго чалавека, а шлях многіх сумленных людзей, якія не здолеўшы ўстаць перад жорсткімі законамі жыцця, перад шматлікімі нягодамі, не здолеўшы абараніць свае правы, павольна апускаюцца ў бездань і, нарэшце, паглынаюцца ёю.

І тут асабліва важна паказаць не яны траіляюць у бездань, а чаму, якія паслужылі для гэтага сацыяльныя прычыны. І лепшым прыкладам гэтага з'яўляецца вобраз Кісельнікава. Яго можна параўнаць з птушкай, у якой перабіты крылы і якая доўга яшчэ кідаецца на паверхні валы, настойліва, упарта змагаецца за свай жыццё, змагаецца з моцнымі хвалямі, але не ў сілах іх перамагчы і, смартона стомленая, нарэшце, паглынаецца імі.

Вось у чым асноўны пафас драмы Остроўскага, дэ ідэяна і мастацкае вартаць. І вельмі шкада, што наглядчычы на вялікую працу, затрачаную калектывам, драма Остроўскага так і засталася недачытанай магіляўчанамі, і недачытаны якая можа сама якая, сама хваляючыя яе старонкі.

А. САБАЛЕўСКІ.

На здымку: сцэна са спектакля «Бездань» у пастаноўку Магілёўскага абласнога тэатра. Злева направа: Галяфіра — актыва Г. Суднікава, Кісельнікава — актыва А. Лагашоў, Бораўцава — актыва С. Каленскі.

Фото С. Чыршкіна.

Вялікія змены

У дакастрычніцкі час на тэрыторыі Хойніцкага раёна не было ніводнай бібліятэкі. За гады Савецкай улады тут адбыліся вялікія культурныя пераўтварэнні. Зараз у раёне працуе 9 сельскіх, 12 калгасных і саюгасных і больш 50 школьных бібліятэк. У раённай бібліятэцы налічваецца 18 тысяч тамоў кніг. Не так даўно ў Хойнічцы адкрылася дзіцячая бібліятэка. У хуткім часе будзе адкрыта новая сельская бібліятэка ў вёсцы Вялічын.

Усёго ў бібліятэках раёна налічваецца каля 150 тысяч тамоў палітычнай, мастацкай, сельскагаспадарчай, тэхнічнай, мелышчэскай і іншай літаратуры. Бібліятэкамі карыстаецца звыш 12 тысяч калгаснікаў, рабочых, вучняў. На набывцці літаратуры для бібліятэк штогод выдаткоўваюцца дзiesiąткі тысяч рублёў.

І. АНКУДОВІЧ.

Для мазырскіх глядачоў

Тэатр оперы і балету, які знаходзіцца на гастролях у Гомелі, наладзіў вышэйны спектакль. У Мазыры паказаны опера «Травіята» Дж. Вердзі і балет «Лебядзінае возера» П. Чайкоўскага.

Парты ў оперы «Травіята» выконвалі І. Валочін, М. Сярдубаў, Т. Паступна. У балете «Лебядзінае возера» выступілі Л. Ражанова, В. Міронаў, Н. Семідзяткіна і іншыя. Дырыжыраваў Т. Каламійнава і І. Абраміс.

Яшчэ адна кнігарня

У г. Паставах на вуліцы Леніна адкрыта новая кнігарня. У ёй ёсць вялікі выбар палітычнай, мастацкай і сельскагаспадарчай літаратуры. Пакупнікі могуць набыць тут таксама пісьмовыя і канцэлярскія прылады.

За першы дзень работы магазін наведала многа калгаснікаў, рабочых, служачых. Гэта трэцяя кнігарня ў Паставах.

С. ДАЛЕЦКІ.

На шляхах да новага жыцця

(Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.)

Застаўшыся з невялікай горсткай адданных калгасу людзей, Панаас упушчаны, што астатнія сыляне самі пераканваюцца ў перавазе выдання калектывнай гаспадаркі і прымуць да іх.

Сярод трыццаці калгаснікаў мы бачым і сярэдняк Клемса, які доўга змагаўся сам з сабою, бачока выжываючы са свай псіхалогіі перажыткі мінулага. Але, пераканаваны ў правільнасці новай справы, Клемс уступае ў калгас, азяўляючы пры гэтым: «Скажу толькі, што горш як было, не будзе... Рабіць, дык назаўсёды, каб моцна...»

Платон Галявач, апырнуўшыся да тамы калектывізацыі, стварыў цікавы і значны твор аб рэвалюцыйным перавароце ў сельскай гаспадарцы рэспублікі.

Пісьменнік зноў хутка вяртаецца да гэтай тамы і прыступае да работы над новым творам аб вёсцы. «Я разумею, што то публікацыя з задачай, якую я ставіў перад сабой у самым пачатку напісання аповесці, я не справіўся яшчэ. І таму я кажу, што ма аповесць «Спадох на загоннах...» ёсць эскіз для напісання новага вялікага твора пра сямейства, над якім я працую цяпер», — пісаў у 1933 годзе Платон Галявач. І ўжо праз год, г. ян. у 1934 годзе, пачаў друкавацца раманы «Праз гады». У гэтым творы паказ шляхоў сямейства праз рэвалюцыйны пісьменнік робіць на больш шырокім фоне, вырашаючы адначасова і другую праблему — праблему інтэлігенцыі.

Пры напісанні новага рамана пісьменнікам часткова былі выкарыстаны матэрыялы, сабраныя ім для аповесці «Спадох на загоннах». Аднак П. Галявач стараўся гэтай вывучыць жыццё сям'і і таму пастаянна ездзіў у творчыя камандзіроўкі, бо сваю работу ён мысліў «як адно цэлае з вучобай, а самым глыбокім назіраннем жыцця і таго, хто яго робіць — чалавек, якога я ўсё-ж, нягледзячы на ўсё яго непадохпы, люблю...». Шмат матэрыялаў для новага твора сабраў пісьменнік пасля паездкі на Асіноў і Шатурыцкую электрастанцыю. «... Гэты матэрыял, — пісаў ён сваім таварышам, — гэтак-жа блізка мне, як і матэрыял для «Спадох», толькі яшчэ

больш свежы, мала кім закрануты. Ужо цяпер я адчуваю, як гэты матэрыял абступае мне, бярэ мяне ў палон...»

У творчасці для мяне гадоўнае — людзі. І вось тут людзей, патрэбных мне, багата, надзяліў багата».

Гаворачы аб сваіх планах на 1933 год, пісьменнік пісаў: «Шну вялікі твор, які мае назву «Праз гады». Па-мастацку і глыбока прадзіва раскасаць пра нашу эпоху і людзей, якіх, у сваю чаргу, стварае наша эпоха. — воль маё заданне, якое я спадзяюся ажыццявіць».

У маі 1934 года новы твор пачаў друкавацца ў часопісе «Полымя рэвалюцыі», далей двойчы выдаецца асобным выданнем на беларускай мове, а таксама на рускай, польскай мовах.

Надзій рамана ахвотліва даволі вялікі прамежак часу — з 1913 па 1933 гады. Гэты перыяд гісторыі насычаны такімі падзеямі, як імперыялістычная вайна, Вялікая Кастрычніцкая сацыялістычная рэвалюцыя і грамадзянская вайна. У нашай краіне на працягу гэтага часу нараджаюцца новы грамадскі лад, адбываюцца яго становленне, выдзясца барацьба за будаўніцтва сацыялізма. І Платон Галявач смела праводзіць сваіх герояў праз усё гэтае падзеі, стварае праўдзівыя і хваляючыя карціны рэчаіснасці.

Вось перад мяні Пенебург напярэдадні імперыялістычнай вайны. Студэнты ўніверсітэта пратэстуюць супраць шпіталістычнага выступлення прафесара, дапушта Дзяржаўнай думкі Пілацэва. Студэнт-камуніст Буднік, выступіўшы пасля даклада прафесара з выкрываючым поглядам Пілацэва, быў арыштаваны і высланы з Пенебурга. Ён трапіла на сваю радзіму ў Беларусь, дзе і пачынаюць разгортвацца далейшыя падзеі рамана.

Паставіўшы перад сабой задачу паказаць шляхі сямейства і інтэлігенцыі праз рэвалюцыю, аўтар парадзельна з вобразам Будніка падае яшчэ два цэнтральныя вобразы: сямейна Таранты Шкробата і прафесара Галыньскага.

Складаны і цікавы шлях праходзіць Павел Буднік. Сонс свайго жыцця ён бачыць у барацьбе за будучыню народа, за сацыялізм. Буднік добра разумее, што, выступаючы ва ўніверсітэце супраць Пілацэва, арганізоўваючы сямейна на ба-

рацьбу за свае правы, ён тым самым падарывае сабе неспэцыя, але гэта яго не палохае.

Пасля высылікі з Пенебурга Буднік ведае, што за ім будзе слежка, але тым не менш прадаўжае сваю дзейнасць. Буднік арыштоўваецца. На гэты раз ён трапіла на катаргу, адкуль яго вызваліла рэвалюцыя. Буднік зноў вяртаецца ў Беларусь, працуе старэйшым раўкома. На гэтай рабоце працягваюцца яго арганізатарскія здольнасці, ён заваявае вялікі аўтарытэт сярод насельніцтва.

У той перыяд, калі краіна вяла барацьбу з рознага роду ворагамі, Буднік знаходзіць час, каб арганізаваць цыкл грамадскіх лекцый, прымае меры для захавання бібліятэчнага фонду, складае планы аб выкарыстанні багат у будучым. І з цягам часу гэтыя планы здыіснюцца: на балятах будуюцца торфазаводы і навукова-даследчая тарыяная станцыя, з пасля распачынаецца будаўніцтва буйнага камбіната. І Буднік добра вядома едзе кішоў гэтаму будаўніцтву. Тут ён нараджаюцца прадгавяе вясці работу сярод сямейна, азяўляючы іду калектывізацыі.

У вобразе кіраўніка-камуніста мы бачым чалавеча вялікай сілы волі і непашынага характару.

Барацьбу сямейна-аднаасобніка з дробнаўдаспелай псіхалогіяй, яго шлях да калгаснага ладу Платон Галявач раскасаў на прыкладзе Таранты Шкробата.

Таранты гімназі, што гадоўна ў жонцы сямейна — гэта мець свой кавалак зямлі. У пошуках яе ён разам з братам Паўлам едзе ў Сібір. Але ў гэтым багатым пры яны не дасягаюць мэты: парская ўлада ніякай дапамогі не аказвала, а сваімі рукамі распрацоўваць выямы не краіну зямлю аказалася не пад сілу. Браты вяртаюцца назад яшчэ бядшэйшымі, чым былі, а Павел яшчэ і інвалідам.

Апушчаны ў надзеі здыбам сабе зямлі ў Сібіры, Таранты ўсё-ж не траціць веры калі-небудзь не зыймець. Таму ён горача падтрымлівае барацьбу сямейна супраць памешчыка, за што трапіла на катаргу. Апынуўшыся ў імперыялістычную вайну ў агонах, Таранты таксама не адыбывае аб свай заапанетнай мары.

Пасля рэвалюцыі «ён перада верыў, што дабёцца зямлі». На гэты раз Та-

ронта арганізоўвае сямейна на канфіскацыю зямлі памешчыка, лічыць, «што чачаць няма чаго, раз рэвалюцыя поўгода таму наазаж ён быў» і таму «зямля народная павіна быць».

Нарэшце мары Таранты ажыццяўляюцца: ён атрымаў выбранны ім на полі памешчыка ўчастак зямлі. І калі над маладой Савецкай рэспублікай навесла пагроза інтэрвенцыі, Таранты записваецца чырвонымаршэўцам, бо лічыць, што «не будзе нам веры ў тое, што зямля наша...пакуль будучы шляхца на зямлі буржуі ды генералаў розныя».

Заканчваецца грамадзянская вайна. Таранты вяртаецца дадому, і жыццё яго павільнаецца з кожным годам. Здзейнілася запавятная мары: ён мае сваю зямлю, добрую хату, кая, кароў, ды і наогул надзённа гаспадарку. Жыццёнае павільнае калектывізацыю, накопільваючы і берачы яго робіць Таранту чалавечым змкнутым, прыводзіць да ўзнікнення супрацьдзейнасці ў адносінах паміж ім і яго буйнымі сябрамі — беднякамі. Калі-ж сямейна пачынаюць арганізоўвацца ў калгасы, ён пярэда вырашае, што са свай ўдаснасцю ніколі не ролучыцца. «Я пра тое хачу сказаць, што ў калгас не паду, каб на мяне не спадзяваліся», — заўвага Таранты.

Далей мы бачым Таранту ў адной кампаніі з кулакамі. Дэйка, дырэктар торфапрадпрыемства, прапаюнае нават яго раскасаваць. І не хутка Таранты мяняе свай рашэнне. Але ўсё-ж уступае ў калгас, расствэрае са сваім хатраем, бо зраўмеў, дзе можна знайсці сапраўднае жыццё.

Зусім другі шлях у Мікіты — брата Таранты. Гэта тыповы кулак. Ён таксама ў свой час паставіў перад сабой задачу стаць багатым. Але ў адносінах ад Таранты ён гэта багаче хоча здыбчыць зямлі шляхам. Таму Мікіта жоніцца на даччы багача, бессарома прыбірае да сябе гаспадарку братаў. Ён стурэча на самагубства брата Паўла, выдзе паліцыі Будніна і аднаасобіваў. Калі-ж пачынаецца калектывізацыя, Мікіта прыкладзе ўсё свае сілы, каб пераконіць гэтаму. Ён дзейнічае вельмі хітра і ў момант, калі становіцца зразумелым, што калгас будзе таксама падае аялау.

У рашучую хілі калгаснага будаўніцтва вялікую школу прынеслі прыхільнікі левых зааібоў, накітаваў Дэйка. Сам таго не разумеючы, ён часта выдзе аднагаласна-тарэскае рашэнне. Дэйка то прапаноўвае раскасаваць і сярэдняку, якія не жадаюць

ісці ў калгас, то наадварот, лічыць, што і кулакоў не трэба чапаць, бо яны палілі зямлі ў калгас. Беспрынцыповасць, неразуменне сутнасці класовай барацьбы ў вёсцы — вось тыя рысы Дэйкі, якія прыводзіць яго да гэтых памылак.

У будаўніцтве новага жыцця актыўную ролю прымае моладзь. Зразумела, чаму значнае месца ў раманы Галявач адводзіць маладому пакаленню. Гэта Рыгор Жук, Аксана, Кастусь Шкробат, Міахілю і інш. І хача не ўдалося раскрыць усёй паўнаўты духоўнага жыцця і рознастайнасці істэрэаў моладзі, але тым не менш пісьменнік стварыў «жывыя вобразы сельскіх комсомольцаў, паказаў выхаваўчую ролю комсомола».

Арганізавана па ініцыятыве работніка павітовага камітэта комсомола Міахілюскага комсомольска арганізацыя адгварывае вялікую ролю ў грамадскім жыцці вёскі. Перадава модалы, аб'ядноўваюць у дружны комсомольскі калектыв, заваявае аўтарытэт сярод насельніцтва. Комсомольцы стварылі бібліятэку, арганізоўваюць мастацкую самадзейнасць, актыўна ўдзельнічаюць ва ўсіх ажыццяўляемых партыйных мерапрыемствах. У час небяспекі для Радзімы комсомольска арганізацыя накіроўвае на фронт сваіх добраахвотнікаў. У барацьбе з інтэрвентамі маладой Савецкай азяўляючы яны апраўдзілі давер свай таварышаў. Не вярнуўся з фронту Рыгор Жук, аддаўшы свай жыццё за лепшае будучае.

Гав

ТВОРЧЫЯ ПАРТРЭТЫ

Мастак гераічнай тэмы

Яўген Аляксеевіч Зайцаў належыць да ліку тых мастакоў, чыя творчасць вызначаецца ўлюбленай тэматыкай, якая любімыя героі, амацьянальнай жывапіснай мовай.

Пасля паспяховага заканчэння акадэміі мастацтва Я. Зайцаў у пачатку 1938 года прыязджае ў Мінск. Ён актыўна ўключаецца ў грамадскую і творчую працу, прымае непасрэдна ўдзел у арганізацыі курсаў павышэння кваліфікацыі маладых мастакоў.

Карціна «Вызваленне Чырвонай Арміі Мінска ў 1920 годзе» мае шмат супольнага з «Чапасаў». У першым мы бачым перыяд напружанай барацьбы Чырвонай Арміі з ворагам, а ў другой — фінал гэтай барацьбы.

Увагі заслужвае творчы праца мастака над карцінай «Чапасаў». Пасля вырашэння сваёй задумы ў асцяжкі ён едзе на Украіну, вывучае месца, звязанае з імем легендарнага героя, сустракаецца з чапачанамі, наведвае ў Лёжыцкім сям'ю Чапасава.

У карціне «Чапасаў», якая адначасна саветам акадэміі выдатнай ацэнкай, вызначылася творчая індывідуальнасць Я. Зайцава, яго схільнасць да гераічнага жанра.

Поспех дыпламнай карціны можна вытлумачыць глыбокім разуменнем мастаком ролі выдатнай асобы ў гісторыі, творчым успрыманнем самой падзеі. Жыццё і дзейнасць героя Я. Зайцаў не адрывае ад дэяння народнай масы, ён з'яўляецца ў ім лепшым яе ўражэннем.

У гады вайны Я. Зайцаў звяртаецца да графікі, рэалізуе свае задумы і настроі ў французскіх малюнках і навідах, занатоўках непасрэдных уражанняў і назіранняў. Гэта баявы будні Савецкай Арміі («Калона савецкіх танкаў на марш», «На фронт ідуць гвардзейскія мінамётны «кацішкі»), графічныя лісты, якія адлюстроўваюць прыроду, апаганую фашыстамі, запустелыя і сіратлівыя гарадскія ўскраіны, пакінутыя вёскі, занесеныя снегам, што наваляе туго і нянавісць да ворага.

«Пахаванне героя», які з'яўляецца варыянтам незакончана карціны «Канстанцін Заслонаў у партызанскім штабе».

У новым варыянце Я. Зайцаў шукае вырашэння глыбокай задумы — тэмы бессмерця народа. Да гэтага напіравана сюжэтнае развіццё карціны, яе жывапісна і кампазіцыйная будова. Момент смутку баявых таварышаў Заслонава мастак выкарыстоўвае як адзін са сродкаў для выяўлення гераічнай патэтыкі, гатоўнасці партызан аказаць жыццё за ўсенародную справу.

Да пошукаў гераічнага вобраза народа Я. Зайцаў ідзе ў большасці выпадках праз шматфігурны кампазіцыі, якія дазваляюць мастаку багата выкарыстоўваць тыпаж, партызанскія характарыстыкі ў раскрыцці агульнага зместу сваёй задумы.

У 1943 годзе Я. Зайцаў працуе ў Цэнтральным штабе партызанскага руху. На выстаўцы работ беларускіх мастакоў, прысвечанай 25-годдзю БССР, ён экспануе некалькі сваіх удадлых твораў, якія пераказваюць выяўляюць героіку савецкага народа.

У лепшым з тагачасных твораў — партрэце юнага партызана — надобна запамінацца аліччя народнага мейсця, які выяўляе суровым, поўным адвагі. Трапіна перададзена мастаком адметна рысы юнака ўвучаюць веру ў непакінутую сілу савецкіх дзяцей, у іх дзіўнае характэрна.

У пяцігады вайны жывапіс Я. Зайцава поўны інтэнсіўнасці і суровага характэра, глыбокай эмацыянальнасці. Шырокі па тону і фактурцы, смелы па ўвасабленню, адлюстроўвае баявы дух мастака-камуніста, які актыўна ўспрымае з'яву свайго часу.

Летам 1944 года Я. Зайцаў вяртаецца ў Мінск, дзе піша карціны «Усё, што пакінута пасля сабе фашысцкія варвары», «Разбураны ЦДК у Магілёве», «Разбураны Палац піонэраў», «Руіны горада Магілёва». Сэрыя гэтых і іншых жывапісных занатоўкаў, выкананых для музея гісторыі Вайны і Айчыны вайны, з'яўляецца збораннем матэрыялу для працы над новым творам.

У кожны двор прыходзіць газета

Раня пачынаецца працоўны дзень у Івана Салаўя. Яшчэ на зорку прыходзіць ён у Скідзельскую кантору сувязі, каб здаць паштовую карэспандэнцыю жыхароў свайго ўчастка, атрымаць свежыя газеты, часопісы, пісьмы, тэлеграмы і пераказы. Усё гэта І. Салавей без спявання ўручае падліччыкам і адрасатам калгаса імя Жданова Скідзельскага раёна.

Паштальон І. Салаўя часта можа бачыць у паловадкіх брыгадзе, на ферме. Ён добра разумее, якое вялікае значэнне мае друк у справе камуністычнага выхавання працоўнай вёскі. Паштальон праводзіць з аднаўскоўнікамі гутаркі, дапамагае ім разабрацца ў міжнародных падзеях, расказвае аб поспехах камуністычнага будаўніцтва ў нашай краіне.

У выніку гэтага тав. Салавей дамогся таго, што ўсе калгаснікі яго ўчастка выцяваюць газеты і часопісы. Першымі друку ідзе ў кожную хату. Шпёр І. Салавей папыхава вядзе падпіску на газеты і часопісы на чашэўцы квартал гэтага года.

За добрасумленна адносіны да працы Іван Салавей ужо неаднаразова атрымаваў грашовыя прэміі, падзякі.

М. СВЯКЛО.

Шырокаэкраннае кіно ў Брэсце

Жыхары пагранічнага Брэста атрымалі цудоўны падарунак — шырокаэкраннае кіно. У кінатэатры «Беларусь» перастанавілі экран, устаноўлена новая апаратура. У глядзельнай зале зроблена змена драпіроўкі. Гэта значна палепшыла і акустычныя даныя. Вялікую дапамогу ў работах аказаў тэхнік-устаноўшчык мінскага завода «Кінодэталь» Л. Пруднік, пад кіраваннем якога рабілася ўстаноўка новай апаратуры.

Фільмам «Ілья Муромец» 19 жніўня пачаўся рэгулярны дэманстрацыя шырокаэкраннага кінокарціны ў Брэсце.

У будучым годзе жыхары абласнога цэнтру атрымаюць другі шырокаэкранны кінатэатр. Ён ужо будзеца па Пушкінскай вуліцы.

В. ГРЫГОР'ЕВ.

Няма курэй — не паслухаеш радзей

Вы, напэўна, тут скажаце: якое дачыненне маюць курэй да слухання радзей? Яны ж не выступаюць са сваімі «канцэртамі» перад мікрафонам.

А ў нас, у Сапоцкім раёне, самая звычайныя курэй адмырваюць рашаючую ролю ў гэтай справе.

Проблемы «Радзінка», а няма курэй, і я не маю магчымасці слухаць перадачы з Мінска і Мінска. Бо для таго, каб купіць батарэй для прыёмніка ў Сапоцкім культурнаму дырктару тав. Біржукі, трэба сплаціць запаскі курэй і слухаць іх укладанне пад спецыяльнае паўнамоцтва.

М. СТОМА, настаўнік.

Па слядах нашых выступленняў

„Палешчыцкі падрыхтоўны кіномаханіаў“

У артыкуле пад таю ж назвай, змешчаным у нашай газеце 19 ліпеня г.г., гаварылася аб арганізацыі непаладкаў у Мінскай школе кіномаханіаў.

Як паведаміў рэдакцыі дырктар гэтай школы тав. Ільшаніна, артыкул абмяркоўваўся на агульным сходзе калектыву выкладчыкаў, лабарантаў і адміністрацыйна-тэхнічнага персаналу школы. Артыкул прызнаны правільным. Адміністрацыйна школы прымаюцца меры па ліквідацыі недахопаў.

„МЭР...“

У змешчаным пад такім загалюкам фельетоне («Літаратура і мастацтва» ад 29 мая г.г.) гаварылася аб непрыстойных паводках старшын Ваўкавыскага гарсавета А. М. Сокалава.

Як паведаміў рэдакцыі старшыня гарадскога савета тав. Арэхаў, факты, пазадзеныя ў фельетоне, сапраўды мелі месца. За дачуныя напісаныя арганаляцыя аб'явіла Сокалаву вымову. Фельетон абмяркоўваўся і на пасяджэнні выканкома Ваўкавыскага гарсавета, дзе Сокалаў А. М. востра крытыкаваўся.

НА КНІЖНАЙ ПАЛІЦЫ

У дзяржаўным выдавецтве БССР выйшлі з друку і паступілі ў продаж наступныя кнігі мастацкай літаратуры: Я. Герціч. На перадавых пазіцыях. Літаратура-крытычныя артыкулы. Тыраж 5 тыс. экз., стар. 192. Цана 6 руб. 05 кап.

Александр Дзюма. Праз дваццаць год. На рускай мове. Пераклад з французскай мовы пад рэдакцыяй Е. А. Лепорскай і Н. Я. Рыкавай. Тыраж 150 тыс. экз., стар. 708. Цана 14 руб. 90 кап.

Міхась Каймоўч. Усё ўлада Советам! Драматичная п'еса. Тыраж 5 тыс. экз., стар. 112. Цана 3 руб. 05 кап.

Зборнік песень. Прывітання, малядскія, Песні і харававы творы. Тыраж 5 тыс. экз., стар. 282. Цана 32 руб.

Піліп Пестрак. Неспадзяванак. Апалянд. Тыраж 10 тыс. экз., стар. 48. Цана 50 кап.

Наскок гарачага рэцэнзента

Выход у свет кожнай новай кнігі з'яўляецца нямагаважнай падзеяй не толькі ў жыцці аўтара, а і ўсёй грамадскасці. Асабліва радуе чытачоў пазнаенне першай кнігі пісьменніка. Нарадзілася не толькі кніга, нарадзіўся яшчэ адзін пісьменнік, які даць чытачу штонога новага, хоць і не заўсёды дасканалася.

Чытачы Магілёўшчыны з задавальненнем сустракалі выхад першай кніжкі вершаў свайго земляка Васіля Матушова «Магілёўскі шоў», выдзенай Беларускай дзяржаўным выдавецтвам у пачатку гэтага года. У Магілёве яна рэалізавалася менш як за два месяцы. Аб станоўчых баках і недахопах гэтай кнігі ўжо гаварылася ў нашай крытыцы. Кніжка сустрапа грамадскасцю прыхільна.

Вось чаму нас вельмі здзівіла рэцэнзія В. Клепчанкі на зборнік «Магілёўскі шоў», змешчана ў пачатку жніўня ў газеце «Знамя юности». Уласна кажучы, гэта нават не рэцэнзія, бо В. Клепчанка не робіць глыбокага ўсебаковага разбору кніжкі. Гэта проста наскок, у якім адуваецца імкненне «разграміць», не пакінуць, як кажуць, жыцця месца ад таго, што чалавек выношыў у сваім сэрцы, аб чым пісаў з любоўю.

Праўда, у пачатку рэцэнзіі В. Клепчанка зазначае, што ў кніжцы «за дубоў і пацучымі напісанымі асобнымі масцінамі...» Але да гэтых ён бліжэй у рукі дубец і пачынае збіваць паэта, рабіць розныя катэгарычныя скапсленыя вывады.

Нагледзячы на сваёй больш чым дзесяцігадовай шлях, ён (г. зн. В. Матушоў — І. К.) не мае свайго творчага азіччя. Першы яго не вылучаюцца арыгнальнасцю і навізнай — ён ідзе даўно ўжо збыткі спежамі.

Гэтымі словамі і заканчваецца ўся размова аб першай кніжцы маладога паэта. Прычым размова гата суправаджаецца ўвесь час такімі словамі, як «штам», «субогія па зместу творы» і г. д. В. Клепчанка забывае толькі адну справу з верша «Вадавоў», якая яму спадабалася. Астатняе ўсё ён змешвае з брудам.

Між тым, чытаючы артыкул В. Клепчанкі, часта пажка зразумець, чаго ён хоча. Разбіраючы, а дакладней — разбіваючы.

І. КРЫСКАВЕЦ, рэдактар газет «Магілёўская праўда».

Выхоўваць добры густ у вышывальшчыц

Беларускія вышывальшчыцы вельмі любяць рукладзе. Яны бліскава валодаюць тэхнікай, віртуозным майстэрствам, тонка адуваюць і ўдала падбіраюць колеры і агульны каларыт вышыўкі. Большасць майстроў робяць гэта толькі для сябе, для хатняй упрыгожвання. Але некаторыя з іх удзельнічаюць у рабоце самадзейных гурткоў мастацкай вышыўкі (руччай і машынай), рэдакцыі — у гуртках звязання. Іх работа часта трапляецца на рабніцы, гарадскія, абласныя, рэспубліканскія і нават на ўсеагульныя выстаўкі. Сарод вышывальшчыц многа таленавітых людзей.

Але вольна іх прывіла, амаль усе яны не ўмеюць малаваць, тым больш кампанаваць з натуры або па паміці і ўзбленню. Гэта вельмі перашкаджае самастойнай творчай рабоце. Большасць вышывальшчыц карыстаюцца капіравальнымі метадам працы. Ён самы лёгкі і даступны. Што можа быць прасцей: бяры калыку, капіравальную паперу і перавадзь гатовы малюнак на матэрыял. Гэтым метадам карыстаюцца ў большасці жанчыны горада. У вёсцы яшчэ па традыцыі калгасніцы, гэтыя народныя майстры, ідуць сваім шляхам мастацкай вышыўкі, упрыгожваючы рэчы быту — ручнікі, абрусі, аленіне і г. д. Яны прытрымліваюцца старажытнага народнага зору Беларускага арнаменту. Але за апошні час і тут сталі пераімаць. Чаму так адбываецца? Прычыны розныя.

І воль, бадай, галоўная. У сталіцы Беларусі — Мінску на праспекце імя Сталіна, у цэнтральным універмагу, знаходзіцца аддзяленне з вялікай вітрынай, дзе красуюцца друкаваныя аднакаляровыя і шматкаляровыя зоры вышыўкі крывам.

Чаго толькі тут няма! Паглядзіш і здзіўляешся, колькі друкаванай прадукцыі — ад бяскармідных кветак у вазах, націрмортаў і да пошлых мяшчынскіх узораў кошачак, сабак, катроў у ботах, пейзажаў з лебедзямі і з закаханымі парамі ў лодках. Не хапае толькі русалак.

Чыя-ж гэта прадукцыя, хто пастаўчык, хто пакупнік такіх масавых друкаваных наглядных дапаможнікаў для вышывальшчыц? Гэта чыялісты зоры вышыўкі крывам. Усё гэта рэкамендуецца для вышыўкі.

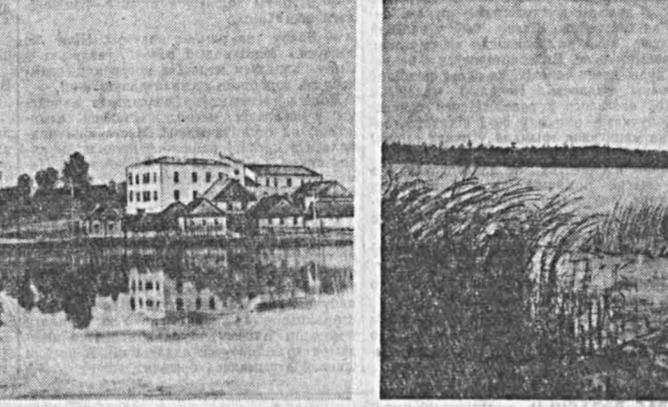
Аднак не вырастае тут так званыя новыя, абагульненыя дэкаратыўна-прыкладны выгляд квадрата, прыдуманы і прыкрыты

Возера Кромань у Налібоцкай пушчы. Керамікі і вышыўкі імя Ф. Я. Дзержынскага арцелі О. Г. Серада аглядае новыя зоры вырабаў. (Фотахроніка БЕЛТА).

НА ПРАСТОРАХ РОДНАГА КРАЮ

Шмат пудоўных, малюнічых мясцін у нашай рэспубліцы. Магутныя бары, люстраныя азёры, звышліты істужкі залудных рэк, сцюдзёныя крыніцы... Каго не краіне гэтыя адначасна характэрныя прыродныя.

Гвапенскі раён Маладзечанскага вобласці, навае, нарадзіўся славетны рэвалюцыйны вайсковы дзяржаўны Ф. Э. Дзержынскі. На адмыкка: і Дарога, якая звязвае

Вядомы тым, што тут, на хутары Дзержына, выдатны дзеяч Камуністычнай партыі і Савецкай дзяржавы Ф. Э. Дзержынскі. Гвапен і хутар Дзержынава. 2. Выгляда на Івянец з боку ракі Валмяні. 3. 4. Вырабы івненскай арцелі мастацкай схага славяцка даяка за межамі Беларусі.

